

Nyelvünk legősibb fémnevei

A magyar fémnevekkel már BUDENZ kezdett el foglalkozni, mert hisz ezek mind őstörténeti, mind nyelvtörténeti szempontból sok tanulságot ígérnek. Az ezekre vonatkozó régebbi vizsgálatokat még 1894-ben MUNKÁCSI foglalta össze és egészítette ki „A magyar fémnevek őstörténeti vallomásai“ című értekezésében, amelyet az Akadémián olvasott fel (vö. Ethn. V, 1—25). MUNKÁCSI fejtegetéseiben kizárólag a nyelvi anyagra támaszkodott; a régészeti kutatások eredményeivel nyelvészeti vizsgálatait már csak azért sem állhatott volna módjában kapcsolatba hozni, mert abban az időben a kelet-európai archeológiai kutatások még jóformán csak a kezdet kezdetén voltak. Azóta Kelet-Európa archeológiai feltárása érdekében már történt egy és más, bár ezen a téren még ma is sok a tennivaló, hisz roppant kiterjedésű területek régészeti feltárásáról van szó. Annyira azonban már mégis csak előrehaladt a kelet-európai régészeti kutatás, hogy az egyes fémek Kelet-Európában való megjelenésének a korát megközelítő pontossággal már meg lehetett állapítani. Sőt számunkra nem kevésbé fontos az is, hogy az eddigi kutatások eredményeit nem nehezen hozzáférhető helyeken megjelent értekezésekből kell kibányászni és összeszedgetni, hanem azok a legkiválóbb szakemberek összefoglaló cikkeiben már készen állnak rendelkezésünkre, mégpedig a két világháború közötti időkben megjelent Ebert-féle Reallexikon f. Vorgeschichte kötetében.¹ Így önként kínálkozik számunkra az a feladat, hogy MUNKÁCSI idevágó nyelvészeti fejtegetéseit is kiegészítve, kapcsolatba hozzuk a régészeti kutatás eredményeivel, hogy ily módon a fémnevek felhasználásával a magyar őstörténetre és nyelvtörténetre vonatkozólag néhány olyan chronológiai megállapítást tegyünk, amikre MUNKÁCSINAK 1894-ben még semmikép sem volt meg a lehetősége.

1. *A csiszolt kőkorszak folyamán megismert és használatba került fémek*

Az első fém, amellyel az ember megismerkedett — úgy látszik — az arany volt; a második a réz. Ennek az a magyarázata, hogy csupán ez a két fém szokott természetállapotban is előfordulni. Ez okból aranyból és rézből való tárgyakat már a csiszolt kőkorból származó régészeti lelőhelyeken is lehetett találni; csak hogy ebben a korban még nem ismerték e fémek öntését és felhevített állapotban való kovácsolásuk előnyét, hanem valószínűleg csak hidegen való kalapálással és csiszolással munkálták meg őket. Ebben a korban természetesen még inkább csak kisebb alakú dísz tárgyak, ékszerek készültek aranyból vagy rézből, mert hisz természetállapotban e fémeknek nagyobb darabjaira csak ritkán lehetett akadni. Valójában azzal lendült át az emberiség a kőkorszakból a fémkorszakba, hogy a már ismert fémeket, vagyis az aranyat, de főként a rezet a tűz felhasználásával kezdték megmunkálni. Eleinte a fémek felhasználásának előnyeit az ember természetesen még nem ismerte fel; ezért

¹ Vizsgálataink céljára felhasználtuk ennek a 14 kötetes műnek a következő címszavak alatti cikkeit: Ananino, Bergbau, Blei, Bronze, Eisen, Finnougrier, Gold, Kupfer, Legierung, Messing, Ostrussland in der Bronzezeit, Pianobor, Silber, Südrussland in der Bronzezeit, Skythen, Zinn. — Különösen nagy hasznát láttam TALLGREN és EBERT idevonatkozó cikkeinek. — Továbbá felhasználtam a SCHRADER—NEHRING-féle Reallex. d. indogerm. Altertumskunde² I—II. kötetének idevonatkozó cikkeit is.